

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EDUGATE – Valodas macīšana pirmsskolas izglītības iestādē

Project number: 2016-1- IT02-KA201- 024294

03 Izglītības programma un darba plāns

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

SATURS

1. Ievads	2
2. Daudzvalodu apgūšana	3
3. Valodu pedagoģija	12
4. ATBALSTĪT AGRĪNAS VALODAS APGŪŠANU	20
5. Valsts/ reģionālā programma kā pamats ecec	23
<i>Zviedrija</i>	<i>23</i>
<i>čehija</i>	<i>24</i>
<i>Latvija</i>	<i>25</i>
<i>Itālija</i>	<i>25</i>
<i>Polija</i>	<i>27</i>
<i>Slovenija</i>	<i>28</i>
6. SECINĀJUMI	30
<i>BĒRNU DALĪBA</i>	<i>30</i>
<i>ATSAUCES</i>	<i>31</i>

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

1. IEVADS

Ziņojums par projektu, kas notiek sadarbībā starp pirmsskolas izglītības iestādēm un skolām sešās Eiropas valstīs: Polijā, Slovēnijā, Latvijā, Čehijā, Itālijā un Zviedrjā. Dokuments sastāv no apraksta par valodu apgūšanu bērniem, īpaši apgūstot otro valodu vai papildus valodu, un kā šādu mācīšanos var atbalstīt ar agrīnu pirmsskolas izglītību un aprūpi (ECEC). Papildus, lai sniegtu vides kontekstu, tiek sniegts īss mācību programmas apraksts no katras partnervalsts. Ziņojuma noslēguma daļā tiek izklāstīti secinājumi un diskusija ir saistīta ar vispārīgu mācīšanos un augstu izglītības kvalitāti.

Ziņojuma struktūra: pirmkārt tiek apspriesta daudzvalodu apguve; kā tas ir bērnam apgūt vairāk kā vienu valodu, un kas tajā ir kopīgs ar tikai vienas valodas apguvi (2.nodaļa). Nodaļa beidzas ar jautājumiem diskusijai starp ECEC speciālistiem. Tad tiek apskatīta uz valodas apmācību vērsta pedagoģija (3.nodaļa), piedāvāti principi valodas apguves uzlabošanai. Šī nodaļa beidzas ar dažiem svarīgiem principiem ECEC speciālistiem. 4.nodaļā tiek aprakstīts ar konkrētiem piemēriem, kā var atbalstīt agrīnu valodas apguvi. 5.nodaļā tiek prezentētas katras iesaistītās valsts mācību programmas gan vispārīgie principi un vadlīnijas, gan konkrēti ko viņi saka par valodas apguvi. Noslēguma nodaļā (6.nodaļa) tiek veikti vispārīgi secinājumi, uzsverot cik svarīgi ir veicināt visu bērnu līdzdalību praksē.

Izglītības programma tika izstrādāta sadarbībā ar iesaistītajām partnerorganizācijām. Tas ir rezultāts diskusijām starp partnerorganizācijām un kā arī iesaistītajiem pirmsskolas skolotājiem no sešām valstīm: Slovēnijas, Polijas, Latvijas, Čehijas, Itālijas un Zviedrijas. Mirta Vernice rakstīja 2. un 3. nodaļu (kopā ar Elisa Danesi un Daniela Giorgi, kuras rakstīja vienu daļu 2. nodaļā). Vairāki autori rakstīja 4. un 5. Nodaļu: Marie Horcickova, Barbora Tomaskova, Jana Zachova no Čehijas; Ingrid Pramling Samuelsson no Zviedrijas; Beata Chwistek, Ewa Nowak, Agnieszka Rybka and Małgorzata Sosnowska no Polijas; Elisa Danesi and Daniela Giorgi no Itālijas; Kaja Kink no Slovēnijas; un vairāki autori no Latvijas. Ingrid Pramling Samuelsson rakstīja 6. nodaļu.

2. DAUDZVALODU APGŪŠANA

Mirta Vernice

Šajā nodaļā tiks apsriests kas ir daudzvalodība, noteikumi, kas raksturo vairāk kā vienas valodas līdzpastāvēšanu indivīda un izglītības kontekstā. Pirmkārt, mēs apraktīsim dažādus daudzvalodības tipus un daudzvalodības apgūšanas pazīmes salīdzinājumā ar vienvālodības apgūšanu. Pēc tam pievērsīsimies problēmjautājumiem kas ir saistīti ar daudzvalodības attīstību bērībā.

Pārskats par valodu un valodas apguvi no vienvālodības skatu punkta.

Šajā paragrāfā tiks sniegta (lingvistiskā) teorētiskā struktūra, lai iepazīstnātu ar jēdzienu daudzvalodība. Lai to varētu izdarīt, pirmkārt ir nepieciešams definēt jēdzienu **valoda** no teorētiskā skatupunkta un īsi iepazīties ar procesu, kas noved bērū pie valodas apgūšanas.

- **Kas ir valoda?**

Valoda ir viena no cilvēka raksturīgajām iezīmēm. Mēs to izmantojam komunikācijai, domāšanai, utt. Bērībā tā attīstas bez jebkādas piepūles, un valodas apgūvējam neapzinoties tās iekšējo struktūru. Literatūrā valoda arī tiek definēta kā “instinkts” (Pinker, 1994): cilvēkam ir bioloģiska nosliece komunicēt izmantojot valodu un cilvēka smadzenes ir spējīgas to veikt.

Lingvistisko sistēmu veido dažādi elementi: fonoloģija (skaņas), leksika, sintakse, sematika un pragmatika. Katrai valodai ir savs skaņu repertuārs, sintaktiskie noteikumi un leksika. Tie īsumā tiks aprakstīti turpmākajos paragrāfos:

Fonoloģija: to lingvistisko skaņu kvalifikācija, kuras uztver un rada noteiktā valodā, piemēram, apzināties atšķirību starp /m/ un /n/ vārdā mēness; spēt izrunāt dažādas skaņas;

Leksika: garīgs vārdu attēlojums, tā ir “apzīmējumu” iekšējā krātuve, kas attiecas uz pasaules elementiem, bet specifiski katrai valodai, piemēram, “doll” angļu valodā, “bambola” itāļu valodā, “docka” zviedru valodā.

Sintakse: principi, kas define vārdu secību kombinācijas, proti, noteikumi, kas nosaka, ka šādi teikumi, lai gan iekļauj tos pašus vārdus, ir ar pretēju nozīmi: “Pats dzenas pakaļ sunim”; “Suns dzenas pakaļ Patam”;

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Segmatika/Pragmatika: konkrēta vārda vai teikuma nozīme un lietojums konkrētā kontekstā, piemēram, apzinoties konkrēta vārda nozīmi, piemēram, “dinozauris”, bet novērtējot to, konkrēta kontekstā šis vārds ironiski var tikt izmantots nosaucot personu.

- **Kā vienvalodīgi bērni apgūst valodas prasmes?**

Valodas apguve notiek caur procesu, kas zināms kā valodas apguve. Caur šo procesu bērns apgūst savu dzimto valodu (L1), kas attīstas pateicoties spontānai mijiedarbībai ar dzimtajā valodā runājošajiem. Bērns valodas apguvi veic neapzināti, spontāni, pakāpeniski neatkarīgi no izmantotās valodas formas (mutiska vai rakstiska). Bērns, kas pakļauts zviedru valodas apguvei, apgūs to tādā pašā veidā un laikā kā bērns, kas pakļauts poļu un itāļu valodas apguvei (Guasti, 2007).

Šajā rīcībā tiks ieskicēti atskaites punkti, kas raksturo valodas attīstību bērniem, koncentrējoties uz katras valodas komponentu apguvi (sk. Iepriekšējo rīcību). Tāpēc tiks nepaplašināti diskutēti par kognitīvās un lingvistiskās attīstības saistību. Tomēr jāpatur prātā, ka valodas apguve lielā mērā balstās uz kognitīvo funkciju attīstību, piemēram, kā jēdzienu ģenerēšanu, spēju attīstīt abstraktu argumentāciju un izdarīt loģiskus secinājumus, un pirmsskolas gadu verbālā un neverbālā attīstība notiek paralēli (lai gan dažkārt citā tempā).

Valodas apguves attīstībā, katrs lingvistiskās sistēmas elements tiek iegūts ar atšķirīgu paņēmienu un dažādos laikos. Pirmā spēja, kas jaundzimušajiem ir ļoti izsmalcināta, ir uztveres spēja (jūtība pret skaņām), t.i., jaundzimušie spēj uztvert skaņu kontrastu, piemēram, skaņas kā /p/ un /b/. Šo iespējamo spēju vēl vairāk apliecina ievērojamā spēja atšķirt valodas pēc to ritmiskajām īpašībām (Mehler et al., 1996). Jaundzimušie jau 5 dienu vecumā spēj veidot attēlojumu, balstoties uz dzimtās valodas ritmiskajām īpašībām, lai to atšķirtu no citām valodām (iekļaujot atšķirīgo ritmisko struktūru).

Attiecībā uz vārdu krājumu, bērni rada savus pirmos vārdus līdz viena gada vecumam. Tomēr, izšķirošs ir atklājums par mācīšanos un jaunu vārdu radīšanu zīdaiņa vecumā, ka zīdaiņi viena gada vecumā spēj izveidot saistību starp vārdu un tā nozīmi. Piemēram, bērns no viena gada vecuma var sekot līdz runātāja virzienam, kad tas nosauc objektus. (Woodward, 2004).

Pēc tam, kad bērni ir apguvuši savus pirmos 50 vārdus, aptuveni 18 mēnešu vecumā, viņu vārdu krājums strauji palielinās. Šo parādību sauc par “vārdu krājuma plūsma”. Jauni vārdi tiek apgūti ļoti ātri, sākot no 20 līdz 40 vārdiem mēnesī (Guasti, 2007).

Svarīgs aspekts, ko jāņem vērā attiecībā uz bērna valodas krājuma attīstību, ir tas, ka bērni saprot vairāk, nekā vārdi, ko viņi rada. Iemesls tam ir, lai radītu vārdus, bērnam tie ir jāsaprot.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Turklāt, kā esam novērojuši, uztveres spēju attīstība (atpazīt skaņas un valodas ritmu) zīdaiņiem ir vairāk attīstīta nekā viņu balls spējas, lai radītu lingvistiskas skaņas. Šā iemesla dēļ, ņemot vērā faktu, ka bērni no sākuma saprot un tad rada vārdus, ir svarīgi identificēt bērnus ar vājām izpratnes prasmēm, jo šiem bērniem var rasties valodas traucējumi. (Caselli, 1995).

Attiecībā uz sintaktisko/gramatisko kompetenci, līdz 2 gadu vecumam, kad bērnu vārdu krājums palielinās, viņi sāk veidot vārdu savienojumus “telegrāfiska runā” (kā “gribu pienu”): šajā posmā, bērni pāriet uz daudzvārdu stadiju. Lai gan izteikumu garums var palielināties, sarežģītu teikumu izveide no 4 vārdiem vai vairāk vārdiem, nav salīdzināmi ar pieaugušo izteikumiem. Piemēram, teikumiem var iztrūkt teikuma priekšmets, funkcionālie vārdi kā prievārdi, artikuli un palīgvārdi.

Tomēr svarīgi atzīmēt, ka attīstības gaitā un četru-piecu gadu vecumā, funkcijas vārdi vairs netiek izlaisti. Tāpēc var apgalvot, ka divu – trīs gadus veci bērni neignorē funkcijas vārdus. Turpretim, bērni šajā vecumā izmanto normālas un bagātīgas valodas zināšanas. Tāpēc, lai arī bērni savā radītajā runā izlaiž funkcionālos vārdus, ir svarīgi, lai uz bērniem vērsta runa netiktu vienkāršota.

Apkopojot, valodas attīstību var uzskatīt par dabisku un zināmā mērā neizbēgamu procesu. Tomēr, pirms tiek runāts par daudzvalodības apguvi, ir jāņem vērā, ka vēl viens faktors var būtiski ietekmēt šo attīstību, proti, valodas kvalitāte un kvantitāte, kurā bērns ir iesaistīts. Svarīgi atcerēties, ka valodas attīstība nenotiek tikai mājās, bet arī visas vietās, kur bērnam ir iespēja būt saskarē ar lingvistiskiem stimuliem. Ir neskaitāmi pierādījumi, ka bagātīga un saprotama valodas lietošana ir daudz labvēlīgāka bērnam nekā slikta un ierobežota valodas lietošana.

Daudzvalodības un daudzvalodu valodas apguves pārskats

Daudzvalodu valodes apguve attiecas uz situāciju, kad bērns apgūst divu vai vairāk valodas, valodas prasmju attīstības laikā. Multilingual acquisition refers to the condition through which a child acquires two or more languages in the course of language development. Daudzvalodīgs ir runātājs ar dažādām valodas prasmēm trijās, četrās vai pat vairāk valodās (Baker & Prys Jones, 1998). Bēnam ir L1 (dzimtā valoda); otrā valoda (L2); un iespējams arī trešā valoda (L3). Protams, kompetences līmenis katrai valodai var atšķirties.

Ņemot vērā, ka literatūrā termins “divvalodība” bieži sakrīt ar daudzvalodības jēdzienu, tas, kas tiek teikts par daudzvalodību šajā nodaļā var tikt attiecināms arī uz divvalodību (t.i. definēta kā

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

“divu valodu regulāra izmantošana komunikatīvajām un sociālkultūras vajadzībām”, Grosjean, 1999). Ir svarīgi precizēt, ka, lai tiktu uzskatīts par divvalodīgu (vai daudzvalodīgu), nav jābūt spējīgam runāt perfekti divas (vai vairākās) valodās. Kā teica Grosjean (1999): divvalodīgs ir cilvēks, kas regulāri lieto divas valodas neatkarīgi no sava kompetences līmeņa abās valodās.

- **L2 (vai L3) atšķiršana no FL**

Lingvistikā termins otrā valoda (L2), bet arī trešā valoda utt. tiek lietota, lai norādītu uz jaunu valodu, ko runātājs ir apguvis valstī/kontekstā, kurā šo valodu lieto lielākā daļa iedzīvotāju, bez formālām norādēm par jauno valodu (tikai esot saskarē ar valodu).

Termins “svešvaloda” (FL) attiecas uz jaunu valodu, kas apgūta ar formālām norādēm valstī/kontekstā, kurā šo valodu parasti neizmanto. Tipisks piemērs ir valoda, ko apgūst skolā ar formālas mācīšanās palīdzību. Šādā gadījumā students saņem formālus norādījumus par FL, klasē uz ierobežotu laiku (pāris stundas) dažas dienas nedēļā (atkarībā no tā, kurā programma viņš/ viņa ir iesaistīts). Kad nav formālas mācīšanās un valoda tiek apgūta caur dabīgu saskari ar jauno valodu, to definē kā L2. Piemēram, pakļaujot 3 gadus vecu bērnu, klases nodarbību laikā, angļu valodai (80-100% no skolas dienas), angļu valodu var uzskatīt par L2. Ja saskare ar valodu ir ne vairāk kā pāris stundas nedēļā to dēvēs par valodas “iepazīšanu.”

- **Attīstības atskaites punkti daudzvalodu apguvē**

Ja bērns jau no dzimšanas apgūst vairāk kā vienu valodu, viņa valoda augs vienlaikus ar citu kognitīvo funkciju attīstību. Parasti valodas apguve daudzvalodu bērniem notiks tādos pašos posmos kā vienvalodas apguve, kaut arī ar dažiem īpašiem jautājumiem, kas rodas tikai šajā kopumā.

Ja bērni sāk apgūt savu L2 vēlāk (pēc trīs gadu vecuma; Kovelman et al.,2008) viņiem vispirms jāattīsta valodas prasmes, as nepieciešamas pirmās valodas apguvei. Viņu competence L1 gadījumā ierobežos L2 apgūšanu.

- **Vai daudzvalodīgi bērni atšķir valodas?**

Kā jau esam novērojuši vienvalodas attīstībā, uztveres spējas ir pirmās valodas prasmes, kas bērnam piemīt no pašām pirmajām dzīves dienām. Kā ar mazuļiem, kas būs daudzvalodīgi? Pētījumi liecina, ka jaundzimušie, kas ir saskarē ar vairāk kā vienu valodu (kā gadījumā ar bērniem, kas ir saskarē ar kataloniešu un spāņu valodu) spēj atšķirt savas divas dzimtas valodas (Bosch & Sebastián-Gallés, 1997). Tas nozīmē, ka divvalodīgi mazuļi neapjūk dzirdot divas valodas, kā tas varētu šķist, bet viņi zin kā ar tām rīkoties un atšķirt.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

- **Vai ir kavēti daži apsekti valodas apgūvē salīdzinājumā ar vienvalodību?**

Tas ir iespējams. Pētījumos ir uzskaitītas vairākas no valodas atkarīgas kļūdas/ trūkumi, piemēram, atbilstība artikula-lietvārda dzimtei, vārdu krājuma bagātība, ko var iegūt ar zināmu kavēšanos, ja bērns apgūst vairāk kā vienu valodu.

- Saskaņā ar artikula-lietvārda dzimti: itāļu-vācu un itāļu-zviedru divvalodīgie bērni pieļauj vairāk kļūdas saskaņā starp artikuliem un lietvārdiem kā vienvalodīgie itāļi.
- Vārdu krājums: daži pētījumi parāda, ka daudzvalodīgiem studentiem parasti ir mazāks vārdu krājums un viņu pieeja leksiskajiem elementiem ir vājāka (Bialystok, Craik & Luk, 2008). Kā pieaugušie, divvalodīgajiem ir vajadzīgs ilgāks laiks, lai nosauktu konkrētus priekšmetus salīdzinājumā ar vienvalodīgajiem, jo ir traucējumi starp abiem leksiskajiem ierakstiem (Gollan & Goldrick, 2012). Kopumā jāatcerās, ka kamēr vienvalodīgie valodas apgūvē rada vienu vārdu krājumu, L2 bērniem jārada divi vai vairāki vārdu krājumi, un L2 pieaugušajiem ir jāizmanto abi katru reizi nosaucot vārdu.
- Lingvistiskās kļūdas, ko izraisa dažu L1 aspektu pārvešana uz L2: tas parasti notiek struktūrā, kas ir līdzīgas divās valodās.

Citas lingvistiskās parādības daudzvalodu runā: kodu sajaukšana un kodu pārslēgšana

Kodu sajaukšana tiek uzskatīta par daudzvalodu valodas apgūšanas attīstības posmu un parādās kā sajaukums no vienas valodas uz otru viena teikuma robežās. Piemēram, bērns var lietot vārdu L1, kamēr rada teikumu L2.

Kodu pārslēgšana attiecas uz valodu maiņu (pārslēgšanu) sarunas laikā. Piemēram, bērni var sākt runāt L1 un tad pārslēgties uz L2.

- **Daudzvalodu apguves veidi**

Ir iespējam izšķirt dažādus daudzvalodības apgūšanas veidus balstoties uz vairākiem faktoriem:

1) Valodas apguves vecums:

a. Vienlaicīga

Kad vecāki runā divās vai vairāk dažādās valodās, viņi var izlemt izmantot attiecīgo dzimto valodu runājot ar savu bērnu. Tāpēc bērns no dzimšanas būs pakļauts divu (vai vairāku) valodu ietekmēm.

b. Secīga

Kad ģimene pārvācas uz citu valsti, bērns tiks pakļauts tajā valstī izmantotajai valodai. Līdz ar to, bērns attīstīs prasmes vienā vai vairākas valodās, kuras runā vairākums valstī dzīvojošie, papildus savai dzimtajai valodai. L2 valoda būs valoda ko izmanto skolā, sabiedrība, draugi u.c.

Secīgā divvalodībā ir jāņem vērā, kad bērns tiek pakļauts jaunai valodai: pirms trīs gadu vecuma (t.i. kapēr L1 valodas apguve ir vēl attīstības procesā) vai arī pēc trīs gadu vecuma (kad prasmes L1 valodā ir vairāk apvienotas). L2 valodas rezultāti var būt ievērojami atšķirīgi (Kovelman et al., 2008): jo agrāk bērns tiek pakļauts savai L2 valodai, jo labākas būs bērna valodas prasmes. Parasti par agrīnajiem divvalodīgajiem sauks bērnus vecumā pirms pubertātes, kamēr termins vēlā divvalodība tiks izmantots, kad L2 valodu mācās pēc pubertātes vecuma (Guasti, 2007). Dažos gadījumos, ja iegūldījums L2 valodas ir konsekvents, jaunā L2 valoda var kļūt par dominējošo valodu attiecībā pret L1 valodu (ko izmanto tikai kopā ar ģimenes locekļiem). Šajā gadījumā divvalodīgs/daudzvalodīgs bērns tiks dēvēts kā “kultūras mantojuma runātājs”. Tāpēc “kultūras mantojuma runātājs” ir runātājs, kura L2 valoda kļūs par dominējošo, kamēr viņa/viņas L1 valoda pakāpeniski izudīs, jo samazinās iespēja to izmantot, kamēr L2 valodas izmantošana palielinās.

2) Valodas iedarbības kvalitāte un kvantitāte, kā arī kompetences līmenis dažādās valodas:

a. Līdzsvarots

Bērni ir vienlīdzīgi pakļauti dažādām valodām, saņemot līdzsvarotu iegūldījumu valodas apguvē no tām visām. Tā rezultātā L1, L2 utt. vienmērīgi un kompetenti jāatīstas visa attīstības gaitā.

b. Dominējošs

Vienas valodas zināsānas ir ievērojami lielākas nekā otras. Dominējošā valoda tiek izmantota ar vienmērīgāk un ar lielāku pramsi nekā otra valoda.

3) Sociālkulturāla vide

a. Pievienojošā

L2 valoda attīstas kopā ar L1 valodu. Bērnā ir stipra motivācija saglabāt un attīstīt abas valodas. Tāpēc visas valodas attīstas harmoniski. Tas parasti ir raksturīgi situācijās, kas bērnam ir raksturīga spēcīga motivācija apgūt L2 valodu un saglabāt L1 valodu.

b. Atņemošā

L2 valoda tiek uztverta kā svarīgāka un attīstas uz L1 rēķina, kā rezultātā tiek pazaudētas prasmes šajā valodā.

- **Vai ir priekšrocības daudzvalodu apgūvē?**

Pētījumi liecina, ka bērniem, kuri zina vairāk nekā vienu valodu, ir izpratne par valodu struktūru un līdz ar to paaugstināta jūtība pret valodu (Bialystok 2002). Turklāt regulāra divu vai vairāku valodu izmantošana sniedz bērniem priekšrocību ar rasmēm, kas nav saistītas ar valodu. Proti, kognitīvā elastība un uzmanības kontrole gūst labumu no daudzvalodības: divvalodīgie ir labāki selektīvā uzmanības pievēršanā un nesvarīgas informācijas izslēgšanā (Bialystok & Martin 2004). Kāpēc? Tāpēc, ka regulāra divu valodu vai vairāk valodu izmantošana ļauj patstāvīgi izvēlēties, kuru valodu izmantot. Šie pastāvīgie centieni, uzlabo viņu selektīvās uzmanības spējas.

Daudzvalodība pirmsskolas vecumā

Valodas daudzvalodu apguve var notik tikai ne mājās bet arī izglītības iestādēs. Tādēļ ir svarīgi, lai skolotāji un pedagogi apzinātos, ka daudzvalodīgi bērni valodu pilnveidos arī klasē, ikdienas spontānas mijiedarbības laikā ar viņiem un klasesbiedriem.

- **Kā pirmsskolas izglītības iestāde tiek gūta ar daudzvalodību?**

Pirmsskolas piedāvā dažādas programmas, daudzvalodības attīstīšanai klasē. Turpmāk tiks apskatīti divi iespējamie varianti kā pirmsskolā risina daudzvalodības apgūšanu klasē: Vienvalodīgi bērni tiek iekļauti divvalodu pirmsskolas program; daudzvalodu bērni tiek iekļauti vienvalodu pirmsskolas programmā.

- a. Duālā izlītība: skolas laikā bērni saņem informāciju un instrukcijas otrajā valodā (piemēram, angļu valodā), kas nav lielākās sabiedrības runājošo valoda. Atkarībā no otrās valodas izmantošanas daudzuma programmu var sadalīt pilnīgā vai daļējā iegremdēšanā atkarībā no mācību stundu skaita katrā valodā.

Šī programma varētu būt veiksmīga ar vienvalodīgiem bērniem, kuri vēlas apgūt tādu svešvalodu (sociāli prestižo) kā angļu vai spāņu valodu. Tomēr lingvistiskais iznākums šajā valodā būs atkarīgs no valodas satura kvalitātes un kvantitātes, kādai vienvalodīgie bērni tiks pakļauti. Piemēram, pirmsskolas vecuma bērniem Itālijā ir īsas aktivitātes abās valodās visas dienas garumā.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

- b. b. Vienvalodas izglītība un L2 bērnu daudzvalodu statusa uzturēšana: vairākuma valodu (L2 daudzvalodu bērniem) izmanto kā mācību valodu, savukārt mazākumtautību valodas novērtētas ar pastāvīgu kontaktu starp dažādām valodām un kultūrām ikdienas skolas nodarbībās. To darot, klasesbiedru daudzvalodu pieredze tiks uzskatīta nevis par šķērslī, bet kā par mācību līdzekli. Šādā gadījumā daudzvalodu bērniem būs iespēja panākt pilnīgu divvalodību (ar nosacījumu, ka viņu ģimenēs viņi saņem atbilstošu ieguldījumu L1 valodā), savukārt viņu vienvalodas klasesbiedri var attīstīt daudz kultūru kompetenci. Piemēram, visa grupa Zviedrijas pirmsskolā iemācās ikdienas priekšmetu nosaukumus mazākumtautību valodās.

DISKUSIJAS JAUTĀJUMI:

- Cik valodās jūs runājat, izņemot savu L1 valodu?
- Vai jūs atrodat dažas atšķirības starp valodām, kurās runājat? Kuras?
- Vai ir kādi vārdi, kurus jūs pazīstat citā valodā, ko regulāri lietojat savā L1 valodā?
- Kādam kompetences līmenim, jūsuprāt, jābūt savā valodā, lai to uzskatītu par daudzvalodīgu vai vienkārši bilingvālu?
- Kā jūs varat veicināt daudzvalodību savos studentos?
- Vai jūs uzskatāt, ka dažās valodas ir prestižākas jūsu valstī?
- Vai bērni dod priekšroku kādai no valodām vairāk nekā citai?
- Vai jūs zināt kādas situācijas savā skolā/kopienā, kas varētu veicināt divvalodības samaziāšanos?
- Kādas īpašības, jūsuprāt, ir jāparāda līdzsvarotai daudzvalodu/divvalodu sistēmai?
- Vai jūsu reģionā notiek imigrācija?
- Vai iepriekšējās imigrācijas grupas ir integrējušās sabiedrībā?
- Vai jūs atradāt dažas metodes, lai atbalstītu otrās valodas apguves attīstību vienvalodu izglītībā? Kuras ir labākās?
- Vai jūs esat savā pieredzē pamanījuši, ka ir aizkavējusies valodas apguve bērniem, kuri ir pakļauti agrā vecumā svešvalodu iedarbībai. Aprakstiet tos.
- Kā jūs varat mudināt daudzvalodu bērnus izmantot savu L1 valodu savā klasē?

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Atsauces

- Baker, C., Prys Jones, S. (1998). *Encyclopedia of bilingualism and bilingual education*. Clevedon UK,: Multilingual Matters.
- Bialystok, E., Craik, F.M., & Luk, G. (2008). Cognitive control and lexical access in younger and older bilinguals. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 34, 859–873.
- Bialystok, E., & Martin, M.M. (2004). Attention and inhibition in bilingual children: Evidence from the dimensional change card sort task. *Developmental Science*, 7, 325–339.
- Bialystok, E. (2002), Acquisition of literacy in bilingual children: A framework for research. *Language Learning*, 52, 159–199.
- Bosch, L., & Sebastian-Galles, N. (1997). Native-language recognition abilities in 4-month-old infants from monolingual and bilingual environments. *Cognition*, 65, 33–69.
- Caselli, M. C. (1995). Il primo sviluppo lessicale. In G. Sabbadini (Ed.), *Manuale di neuropsicologia dell'età evolutiva*. Bologna: Zanichelli.
- Gollan, T., & Goldrick, M. (2012). Does bilingualism twist your tongue? *Cognition*, 125, 491-497.
- Grosjean, F. (1999). The bilingual's language modes. In J. Nicol (Ed.), *One mind, two languages: Bilingual language processing*. Oxford: Blackwell.
- Guasti M.T. (2007). *L'acquisizione del linguaggio*. Milano: Raffaello Cortina Editore.
- Kovelman, I., Baker, S. A., & Petitto, L. (2008). Age of first bilingual language exposure as a new window into bilingual reading development. *Bilingualism. Language and Cognition*, 11, 203-223.
- Mehler, J., Dupoux, E., Nazzi, T., & Dehaene-Lambertz, G. (1996). Coping with linguistic diversity: The infant's viewpoint. In J.L. Morgan & K. Demuth (Eds.), *Signal to syntax*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pinker, S. (1994). *The Language Instinct*. New York, NY: Harper Perennial.
- Woodward, A. L. (2004). Infants' use of action knowledge to get a grasp on words. In D. G. Hall & S. Waxman (Eds.), *Weaving a Lexicon*. Cambridge, MA: MIT Press.

3. VALODU PEDAGOĢIJA

Mirta Vernice

Šīs nodaļas galvenais mērķis ir sniegt pārskatu par darbībām, kuras varētu ierosināt ECEC (agrīnās bērnības izglītība un aprūpe), lai novērtētu un uzlabotu bērnu valodu kompetenci. Valodas balstītas aktivitātes, kuras mēs iepazīstināsim, var veikt, tiešā vai netiešā veidā iesaistot bērnu izglītības aktivitātēs. Tāpēc dažas no valodām balstītajām aktivitātēm, kuras mēs ierosināsim, ir paredzētas skolotājiem un pedagogiem, lai gan galvenā uzmanība acīmredzami paliek bērniem, turpretī citas aktivitātes ir saistītas ar tiešu un aktīvu bērnu līdzdalību.

Iepazīstināšana

Pirmsskolas gadi, periods, uz kuru mēs apskatāmies projektā, ir būtisks posms valodu spēju izaugsmē. Šajā laika posmā mēs novērojam vispārēju bērnu vārdu krājuma palielināšanos, sarežģītāku viņu valodas skaņu repertuāru un sarežģītāku gramatisko struktūru. Kopumā bērnu kā runātāju valodas attīstīta ievērojami uzlabojas, līdz 36 mēnešiem viņu runa šķiet (gandrīz) pilnībā saprotama (Guasti, 2007). Tomēr ir svarīgi atzīmēt, ka tas parasti tā ir tikai līdz noteiktam laikam.

Patiešām, dažiem bērniem daudzu iemeslu dēļ var aizkavēties viņu valodas attīstība. Dažos gadījumos šāda valodas kavēšanās varētu atspoguļot vienkāršu attīstības palēnināšanos, kuru varētu viegli pārvarēt ar īpašām valodu nodarbībām, kuras tiek veiktas klasē, liekot bērniem panākt savu vienaudžu līmei. Citos gadījumos kavēšanās varētu būt saistīta ar valodas traucējumiem, kuru cēloņi tiek uzskatīti par neirobioloģiskiem (Rice et al. 1998). Ja tā, ir nepieciešams pēc iespējas ātrāk ziņot par bērnu attiecīgajiem dienestiem.

Ir svarīgi kontrolēt lingvistisko izaugsmi ar darbībām, kas pastiprina un palielina šo būtisko procesu ne tikai netipiskā, bet arī tipiskā attīstībā. Tāpēc šajā nodaļā mēs parādīsim efektīvu stratēģiju virkni, dažas īstenoja skolotāji, dažas īstenoja ar bērnu līdzdalību, lai veicinātu bērnu valodas attīstību.

Valodas aktivitāšu atlasīšana vienalodīgiem un daudzvalodīgiem bērniem

Literatūrā valda vispārēja vienprātība, ka valodas prasmes ir iedzimtas (Pinker, 1994). Pierādījumi par to izriet no valodas attīstības traucējumu esamības. Šie valodas traucējumi ir

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

iedzimti, jo tie parasti rodas citiem ģimenes locekļiem (Tomblin, 1997, Rice et al. 1998). Tāpēc ir svarīgi pievērst uzmanību bērnu valodas apguvei, jo slikta valodu prasme var liecināt par iespējamu valodas kavēšanos. Piemēram, dažiem bērniem var būt kognitīvā prasmes normu robežās, ja nav dzirdes traucējumu vai citu sensoro traucējumu, bet līdz bērnudārza beigām viņiem joprojām var būt problēmas noteiktās valodas jomās (ti, valodas skaņu diskriminācija un atkārtošanās vai mazsvarīgu vārdu neizmantošana). Apmēram 7% bērnu uzsākot sākumskolu ir īpašas valodas problēmas (Leonard, 1998). Šīs problēmas var radīt grūtības iemācīties lasīt, kā arī, var izvērsties tādos mācīšanās traucējumos kā disleksija (Leonard 1998).

Skolotāji un pedagogi varētu jautāt, ko viņi var darīt, lai pārbaudītu un novērtētu valodu pamatprasmes bērniem vienvalodu un divvalodu klasēs, ņemot vērā faktu, ka viņi nav ārsti. Patiešām, mēs nepiedāvājam skolotājiem pārbaudīt savu bērnu valodas prasmes. Mēs drīzāk iesakām novērot viņu valodu kompetenci, izmantojot dažas rotaļīgas, bet zinātniski motivētas aktivitātes, lai novērtētu valodu pamatprasmes vienvalodu un divvalodu bērniem. Piemēram, šķiet, ka bērnu fonolģisko spēju pārbaude, izmantojot metodes, kuru pamatā ir konkrētu skaņu izslēgšana un atkārtošanās, lielākajā daļā valodu tā ir svarīga lingvistiskās attīstības daļa.

Iespējamām prasmes, kuras skolotāji varētu ņemt vērā savā darbībā:

1. Zināšanas par zilbēm un atskaņām: noteikt (to izbaudīt dziedot un plaušķinot) izrunāt vārdus vai pārklāt zilbes nākamajos vārdos un / vai bērnudārzos (līdz 4 gadu vecumam).

2. Zināšanas par vārdu un teikumu: teikumu virknes (ar pieaugošu teikumu garumu) atkārtošana, tiklīdz bērni to dzird (lai novērtētu verbālo atmiņu; līdz 3 gadu vecumam).

3. Zināšanas par fonēma: piemēram, manipulēšana ar skaņām, noņemot vai pievienojot sākotnējās vai pēdējās skaņas (piem., "Sakiet vārdu galds bez / g /"); vārdu identificēšana un saskaņošana ar sākotnējo, beigu vai vidējo skaņu, kas pārklājas (piemēram, "Kura sākas ar / p /?"; "Kura sākas ar / r /"); atsevišķu skaņu diskriminēšana (līdz 5 gadu vecumam); vairāku zilbju pseidonīmu virkņu atkārtošana (vārdi, kurus var izrunāt atbilstoši valodas fonotaktiskajiem ierobežojumiem, bet kuriem faktiski nav nozīmes; līdz 4 gadu vecumam).

Bērnu valodas līmeņa novērtēšana varētu palīdzēt pedagogiem veikt iepriekš neplānotas aktivitātes gan saistībā ar konkrētā bērna prasmēm, gan attiecībā uz visu klasi vai grupu, lai palīdzētu bērniem atrisināt valodas traucējumus pirms lasīšanas apgušanas.

Turklāt ir svarīgi, lai skolotāji un pedagogi informētu ģimeni, mudinot vecākus viskritiskākajās situācijās sazināties ar logopēdu. Logopēda pienākums būs pārbaudīt, cik lielā mērā runas kavēšanās, kas radusies skolā, ir saistīta ar reāliem valodas traucējumiem, pārejošu

kavēšanos vai novājinātu valodu stimulēšanu (piemēram, ja daudzvalodu bērns, bet ne obligāti, kurš ir maz pakļauts L2 valodas izmantošanai).

Leksisko un sintaktisko prasmju uzlabošana ECEC

Saskaņā ar literatūru, pirmsskolas gados leksikas un gramatikas kompetences palielinās gan vienalodas, gan bilingvālās attīstības laikā. Tomēr, kā mēs jau esam apgalvojuši iepriekš, ir virkne būtisku faktoru, kas varētu atbalstīt un veicināt šādu izaugsmi; pašreizējā rindkopā mēs tos apskatīsim, lai ierosinātu uz valodu balstītas aktivitātes, kas varētu veicināt leksisko un sintaktisko prasmju attīstību.

- **Leksisko un stāstīšanas prasmju veicināšana**

Kas attiecas uz vārdu krājumu, bērni, kuri apgūst valodu, sāk lietot vārdus, kas tiek izmantoti ļoti bieži un pēc tam, apgūstot prasmi, sāk apgūt retāk lieojamus vārdus. Ko skolotāji var darīt, lai uzlabotu vārdu krājuma izmantošanu, lai tas kļūtu plašāks (t.i., iesaistot mazāk to pašu vārdu atkārtojuma) un bagātāks?

- **Sarunvalodas izmantošana runājot ar bērniem**

Pirmkārt, ir vispārpieņemts, ka valodas izmantošana ar bērniem ir efektīvāka, un tāpēc tā vairāk ietekmē valodas attīstību, ja tā ir vērsta uz bērna izturēšanos (Hoff, 2006). Tāpēc noderīgu valodas pieredzi ar 2 un 3 gadus veciem bērniem klasē var veidot kā sarunu, kurā notiek daudz un nepārtraukta (ja iespējams) sarunvalodas mijiedarbība starp bērniem un viņu skolotājiem un pedagogiem. Kā jau minējām iepriekš, skolotāja novērojumiem jābūt vēršiem uz bērna rīcību, kā arī uz viņa iepriekšējo runas izmantošanu.

Atgādiniet, ka mijiedarbības kvalitātei ir ļoti liela nozīme: pieaugušo runas izmantoto vārdu bagātība (ti, dažādu vārdu veidu un dažādu komunikatīvo funkciju lietošana) tieši ietekmē bērnu vārdu krājuma lielumu, kā arī viņu izpratnes prasmes (Sénéchal et al. , 2006).

- **Stāstījuma izmantošana**

Ir labi zināms, ka bērni, kas pakļauti plašiem un detalizētiem stāstījumiem par pagātnes pieredzi (“Kad mēs pagājušajā vasarā devāmies uz kalniem...”), galu galā kļūst par izciliem stāstītājiem (Fivush et al., 2006), un šī tendence, šķiet, ietekmē citus līmeņus valodas kompetencē, piemēram, vārdu krājums. Izšķirošais ir tas, ka pēc stāstījumu sagatavošanas skolotājiem jāuzdod jautājumi par stāstā aprakstītajiem notikumiem, mudinot bērnus pateikt iesaistīto personāžu / elementu nosaukumus, kur un kad notikums notika, kā viens notikums noveda pie cita, un kāpēc varoņi izturējās tā, kā izturējās (šādu sarunu piemērus ECEC skatīt Pramling & Degaard, 2011). Šādi rīkojoties, bērni ne tikai aktīvi apgūst jaunu vārdu, bet arī

apgūst vispārēju stāstījuma struktūru, jo viņiem tiek dota iespēja izprast stāstu. Viens no šī uzdevuma galvenajiem mērķiem ir mudināt izglītojamos pārdomāt stāsta cēloņsakarību un laiku, apgūstot jaunus vārdu krājuma elementus.

- **Sarežģītu sintaktisko konstrukciju attīstības veicināšana**

Redzams, ka pieaugušo sniegtais runas daudzveidības ieguldījums bērnu runā ir svarīgs vārdu krājuma pieauguma prognozētājs pirmsskolas gados. Tomēr šķiet, ka vēl viens būtisks aspekts ir izteikumu gramatiskā sarežģītība. Pēc literatūras datiem, dažādu gramatisko struktūru skaits runājot ar bērnu, kā arī to gramatisko struktūru daudzveidība, kurās varētu parādīties viens un tas pats darbības vārds, šķiet, uzlabo bērnu sintaktisko kompetenci (Hoff, 2003; Huttenlocher et al., 2010).

Nemot vērā šo atziņu, mēs ierosinām klasē attīstīt komunikatīvos uzdevumus, kas ietvertu gan sintaktiski sarežģītu teikumu uztveršanu, gan sagatavošanu. Šīs aktivitātes pamatā ir dabiska tieksme atkārtot to pašu sintaktisko struktūru nākamajos izteikumos (Pickering & Branigan, 1998). Tāpēc šo metodoloģiju var izmantot, lai mācītu bērniem dažādas teikumu struktūras, piemēram, aktīvajiem/ pasīvajiem; laika struktūras; lietvārdi / vietniekvārdi; utt. Šī aktivitāte varētu būt veids, kā novērtēt, vai izglītojamie ir apguvuši konkrētu struktūru vai nē. Piemēram, ja skolotājs apraksta secīgi notikumu, izmantojot pasīvās dzimtes struktūru (ti, "Skaties šeit! Šajā attēlā kaķis dzenas pakaļ sunim. Un tagad pasakiet man, kas šeit notiek?"), bērns centīsies aprakstīt līdzīgu attēlu (piemēram, parādot kaķis dzenas pakaļ pelei), izmantojot pasīvo struktūru. Ja bērns izmanto aktīvu struktūru, skolotājs sniegs papildu notikuma aprakstu, paskaidrojot, ka vienu un to pašu notikumu var verbāli aprakstīt dažādos veidos. Citas šīs aktivitātes rezultāts varētu būt tāds, ka bērnu teikumu sarežģītības palielināšanos var norādīt ne tikai ar garāki teikumiem, bet arī ar sarežģītība sintaktisko struktūru izmantošanā.

Valodas aktivitātes daudzvalodu klasē

Bērnu audzināšana daudzvalodu kontekstā kļūst arvien izplatītāka; tāpēc skolotājiem un pedagogiem ir svarīgi zināt par aktivitātēm, kas varētu uzlabot valodu prasmes bērniem, kuri no dzimšanas ir pakļauti vairākām valodām. Pirmkārt, ir svarīgi precizēt, ka daudzvalodu lietošana nav saistīta ar lielu valodas traucējumu risku (Paradis et al., 2011).

Tomēr saskaņā ar literatūru, leksikas prasmes daļai daudzvalodu izglītojamajiem ir vājā vieta (Carlo et al., 2004). Piemēram, četrgadīgiem daudzvalodu bērniem, no zemas sociālekonomiskās (SES) vides, ir risks saskarties ar agrīnas lasītprasmes attīstības aizkavēšanos, sliktu mutvārdu valodas spēju dēļ, īpaši zemā vārdu krājuma līmeņa dēļ visās valodās, kurās viņi

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

runā (Páez et al., 2007, August et al., 2005). Interesanti, ka atšķirība starp vienvalodu un daudzvalodu leksiskajām spējām saglabājas no 4 gadu vecuma līdz sākumskolas pirmajai klasei.

Tāpēc, apsverot dažādas aktivitātes, kuras var ierosināt daudzvalodu klasē, skolotājam jāņem vērā viņu daudzvalodu skolēnu (sociālekonomiskais un kultūras) profils. Ja šķiet, ka bērniem ir nabadzīgs vārdu krājums, var būt svarīgi ierosināt aktivitātes, kas vērstas uz leksikas uzlabošanu viņu otrajā valodā (L2), kā arī viņu pirmajā valodā (L1). Ņemiet vērā, ka darbība, kas veicina valodas prasmju (leksiskās, fonoloģiskās vai sintaktiskās) attīstību vienā valodā, atbalstīs to pašu prasmju attīstību bērna otrajā (vai trešajā) valodā.

Piemēram, runājot par leksiskajām spējām, vārdu krājuma uzlabošanu otrajā valodā, ir saistīta ar lasītprasmes un prasmju uzlabošanu pirmajā valodā (Rinaldi & Páez, 2008).

Arī fonoloģiskā zināšanas liecina par pozitīvu pāreju no vienas valodas uz otru: fonoloģiskā zināšanas bērniem, kas nāk no zemu ienākumu ģimenēm bērnudārza beigās bija saistīta ar fonoloģiskās izpratnes veidošanos otrajā valodā (Dickinson et al., 2004). Tāpēc pētījuma rezultāti stingri atbalsta domu, ka valodas aktivitātēm daudzvalodu klasē vajadzētu dot iespēju attīstīt gan L1, gan L2 valodas, ņemot vērā faktu, ka kādas valodas kompetences apmācība ir labvēlīga līdzeksistējošu prasmju attīstīšanā.

- **Iekšēju ieskatu veidošana par valodu daudzvalodu attīstībā**

Jaunā paralēlās valodas paradigma piedāvā dažas interesantas atziņas par to, kā daudzvalodu pieeja mācībām varētu uzlabot valodu prasmes agrīnā bērnībā (Kultti & Pramling, 2016, 2017). Aktivitāte, kuru vērts pieminēt, ir balstīta uz vienas bērnudārza dziesmas izmantošanu dažādās valodās klasē. Šajā nodarbībā bērni klausās pazīstamus dziesmu tekstus, un tad skolotājs bērnus aicina un atbalsta tulkot citā valodā. To darot, bērni apzināsies daudzvalodības vērtību un iemācīsies novērtēt visas valodas. Kā alternatīvu skolotājs var norādīt uz līdzībām un atšķirībām starp vienas un tās pašas dziesmas dažādu valodu versijām. Bērnu informēšana par šīm atšķirībām ļaus viņiem pārdomāt valodas patvaļīgo raksturu. Turklāt bērni iegūs svarīgu metakognitīvo ieskatu, saprotot tulkošanas pārveidojošo raksturu, proti, ka, tulkojot vārdu no vienas valodas uz otru, tas var ietvert nelielas nozīmes izmaiņas. Bērni pārdomās faktu, ka tulkošana nenozīmē tikai vārda aizstāšanu ar citu (ti, ideja, ka viens vārds vienā valodā tikai atbilst tā ekvivalentam citā valodā), nodrošinot svarīgas iekšējās valodas apguves prasmes, kas atbalstīs otrās valodas apguves procesu un palielina bērnu vispārējās iekšējās valodas prasmes.

- Secinājumi

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Apkopojot: ko skolotāji un pedagogi var darīt, lai pārliecinātos, ka bērni attīsta atbilstošas daudzvalodu prasmes?

1. Izveidojiet vidi, kurā tiek atbalstīta katra valoda (t.i., nodrošinot, ka bērniem daudzvalodu kontekstā ir atbilstoša un bagātināta iedarbība uz abām valodām dažādos kontekstos, Paradis et al., 2011).

2. Izstrādāt izglītojošus uzdevumus un lingvistiskās programmas, lai bērnus agrā bērnībā pakļautu augstas kvalitātes saskarei ar L2 valodu; dod bērniem iespējas izmantot L2 valodu darbībās, kas saistītas gan ar valodas izpratni, gan veidošanu.

3. Atbalstiet L1 valodu cik vien iespējams, ierosinot aktivitātes, kas veicina bērna L1 valodas izmantošanu, tā, lai klasē būtu bagātāka un daudzveidīgāka valodu vide.

Atsauces

August, D., Carlo, M., Dressler, C., & Snow, C. E. (2005). The critical role of vocabulary development for English language learners. *Learning Disabilities Research and Practice, 20*, 50-57.

Carlo, M. S., August, D., McLaughlin, B., Snow, C. E., Dressler, C., Lippman, D., & White, C. E. (2004). Closing the gap: Addressing the vocabulary needs for English language learners in multilingual and mainstream classrooms. *Reading Research Quarterly, 39*, 188-215.

Dickinson, D. K., McCabe, A., Clark-Chiarelli, & Wolf, A. (2004). Cross-language transfer of phonological awareness in low-income Spanish and English bilingual preschool children. *Applied Psycholinguistics, 25*, 323-347.

Fivush, R., Haden, C. A., & Reese, E. (2006). Elaborating on elaborations: Role of maternal reminiscing style in cognitive and socioemotional development. *Child Development, 77*, 1568-1588.

Guasti M.T. (2007). *L'acquisizione del linguaggio*. Milano: Raffaello Cortina Editore.

Hoff, E. (2003). The specificity of environmental influence: Socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development, 74*, 1368-1378.

Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review, 26*, 55-88.

Huttenlocher, J., Waterfall, H., Vasilyeva, M., Vevea, J., & Hedges, L. V. (2010). Sources of variability in children's language growth. *Cognitive Psychology, 61*, 343-365.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Kovelman, I., Baker, S. A., & Petitto, L. (2008). Age of first bilingual language exposure as a new window into bilingual reading development. *Bilingualism: Language and Cognition*, 11, 203-223.

Kultti, A., & Pramling, N. (2016). Behind the words: Children and teachers in bilingual preschool negotiating literal/figurative sense when translating the lyrics to a children's song. *Scandinavian Journal of Educational Research*.

Kultti, A., & Pramling, N. (2017). Translation activities in bilingual early childhood education: Children's perspectives and teachers' scaffolding. *Multilingua: Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 36, 703-725.

Leonard, L.B. (1998). *Children with specific language impairment*. Cambridge, MA: MIT Press

Páez, M. M., Tabors, P. O., & López, L. M. (2007). Dual language and literacy development of Spanish-speaking preschool children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28, 85-102.

Paradis, J., Genesee, F., & Crago, M. B. (2011). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning* (2nd ed.). Baltimore, MD: Brookes.

Pickering, M.J., & Branigan, H.P. (1998). The representation of verbs: Evidence from syntactic priming in language production. *Journal of Memory and Language*, 39, 633–651.

Pinker, S. (1994). *The language instinct*. New York, NY: Harper Perennial.

Pramling, N., & Ødegaard, E. E. (2011). Learning to narrate: Appropriating a cultural mould for sense-making and communication. In N. Pramling & I. Pramling Samuelsson (Eds.), *Educational encounters: Nordic studies in early childhood didactics* (pp. 15-35). Dordrecht, the Netherlands: Springer.

Rice, M.L., Haney, K. R., & Wexler, K. (1998). Family history of children with SLI who show extended optional infinitives. *Journal of Speech and Hearing Research*, 41, 419-432.

Rinaldi, C., & Páez, M. (2008). Preschool matters: Predicting reading difficulties for Spanish-speaking students in first grade. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 6, 71-84.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Sénéchal, M., Ouellette, G., & Rodney, D. (2006). The misunderstood giant: On the predictive role of early vocabulary to future reading. In D. Dickenson & S. Leuman (Eds.), *Handbook of early literacy research*. New York, NY: Guilford Press.

Tomblin, J. B. (1997). Epidemiology of specific language impairment. In M. Gopnik (Ed.), *The inheritance and innateness of grammars*. New York: Oxford University Press.

4. ATBALSTĪT AGRĪNAS VALODAS APGŪŠANU

Šajā nodaļā ir sniegti dažādi piemēri, kā atbalstītas valodas apguvi balstoties uz ECEC pieredzi, kas ir daļa no projekta. Vairāki koncentrējas uz angļu valodas apgūšana kā svešvalodas apguvi.

Viena no iesaistītajām pirmsskolām norāda uz *daudznozaru mācīšanos*¹ stratēģiju izmantošanu. Tajā vienlaikus ir iesaistītas vairākas maņas. Pēc dalībnieka teiktā, tā ir ļoti noderīga stratēģija bērnudārzos. Jo vairākas maņas ir iesaistītas bērna mācībās, jo lielāka ir iespēja iegūt un saglabāt informāciju. Tas palīdz arī bērniem ar īpašām mācību vajadzībām, jo tā stiprina vienu no viņu spējām (vienu no maņām) apgūt jaunu informāciju. Kopējā fiziskā reakcija veicina mācīšanos ar kustībām un iet kopā ar multisensorām mācībām. Skolotājiem vienmēr vajadzētu saistīt mācīšanu ar bērna vidi, domāšanas veidu un savienot jauno informāciju ar pazīstamo informāciju. Papildus uzsver, ka valodu stiprina arī verbālās un neverbālās saziņas savienošanu, atkārtojot ikdienas ritmu. Žesti palīdz katram bērnam, kurš nerunā parādztajā valodā vai vairākuma valodā. Vēl viena noderīga lieta, pēc viņu domām, ir atrast individuālu laiku sarunai ar katru bērnu (piemēram, pusdienu laiks).

Turklāt dzimtajā valodā runājošie ne tikai palīdz skolotājiem mācīt, bet arī nodrošina mērķvalodas valodas modeļus. Viņi pārzina dažādas kultūras, un tāpēc viņi var palīdzēt bērniem pielāgoties citai videi. Tulkotāji / starpnieki ļauj skolotājiem sazināties ar vecākiem. Bērni arī mācās valodu viens no otra. Skolotāji bieži piedzīvo to, ka kaut ko izskaidrošana mērķa valodā nesniedz rezultātus, kamēr bērniem nav iespējas to pašu izteikt savā veidā.

Materiāli

Dziesmas, atskaņa, teātris un stāstu stāstīšana ir lielisks veids, kā attīstīt bērnu vārdu krājumu, izmantojot viņu dzimtās valodas pieredzi, kā arī sensoro-motoriskās prasmes. Vizuālu attēlu, piemēram, kartiņas ar vārdiem un attēliem, zīmju vai pašu bērnu zīmējumu izmantošana mudina bērnus atcerēties, redzot un darot. Jo vairāk maņu iesaistītas, jo labāk². Mūsdienu tehnoloģijas ir lielisks mācīšanās / mācīšanas avots. Piemēram, *runājošā pildspalva* ļauj bērniem

¹ *Multisensory Instruction: What You Need to Know* By Amanda Morin [online]. [cit. 2017-10-30]. Retrieved from: <https://www.understood.org/en/school-learning/partnering-with-childs-school/instructional-strategies/multisensory-instruction-what-you-need-to-know>

² Jim Scrivener. *Learning teaching*. Macmillan, 2005.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

klausītie dažādas valodas, vienkārši pieskaroties vārdam ar pildspalvu, lai dzirdētu pareizo izrunu.

Ir daudz iespēju lietojot grāmatas uzlabot valodu. Tiek attīstītas daudz pamat prasmes un papildprasmes. Sākumu vērtīgu rezultātu varētu sasniegt ar klusām grāmatām. Tās ir bilžu grāmatas bez teksta, tāpēc katrs bērns var “lasīt” stāstu savā valodā, izmantojot savu iztēli un pieredzi. Divvalodu grāmatām priekšrocība ir divas valodas- piem. viena puse ir somu valodā, bet otra - zviedru valodā. Skaņu grāmatas un audiogrāmatas nodrošina attēlus kā arī iespēju klausīties stāstu. Tas, protams, var palīdzēt attīstīt lasīšanas, kā arī klausīšanās prasmes.

Rakstīšana, piemēram, izmantojot TAKK zīmes, var sniegt vispārēju izpratni par ikdienas situācijām dažādās valodās. Izmantojot attēlus, bērni var sekot pārejai no vienas valodas uz otru. Skolotājs apgūst zīmi konkrētam vārdam (zīmju saraksts ir pieejams tiešsaistē³) un parāda to bērniem, kuri saprot, ko tas nozīmē.

Sadarbība ar ģimenēm

Nozīmi sadarbību ar ģimenēm pamanījušas vairākas no projektā iesaistītajām pirmsskolām. Piemēram, tiek augstu vērtēta sadarbība ar ģimenēm no dažādām kultūras vidēm. Viņi var pievienoties nodarbībām, daloties ar savu pieredzi, idejām un zināšanām.

Apskatot pirmsskolas programmas kvalitāti un arī to, ka bērni visvairāk attīstās agrīnā vecumā, tas bieži ir saistīts ar vecāku un pirmsskolas iestāžu sadarbību. Kad vecākiem ir zināšanas par to, kas notiek pirmsskolā, un pirmsskolas darbinieki zina par katra bērna pieredzi un situāciju ģimenē, bērns var justies droši un spēj uzticēties.

Itālijas pirmsskolas iestādēs, ja bērni un vecāki ir no dažādām kultūrām un valodām, skolotāji rīko tikšanās / intervijas ar vecākiem, pirms bērni sāk apmeklēt pirmsskolu. Tikšanās parasti notiek ar starpnieku, kurš nav tikai tulks, bet arī daudz zina par ģimenes kultūru. Viņš/viņa paskaidro skolotājiem ģimenes kultūras jautājumus/atšķirības ar vietējo kultūru. Svarīgs starpnieka uzdevums ir arī dokumentu tulkošana. Šādus starpniekus var pieprasīt no aģentūrām. Visas skolas sanāksmes vai klašu sanāksmes notiek ar starpnieku vai tulku palīdzību. Vēl viena iespēja ir tāda, ka daļa vecāku palīdz vai skaidro citiem vecākiem. Vecāki, pedagogi un vadība tiekas arī, lai organizētu pasākumus, piemēram, ballītes un braucienus, kā arī lai organizētu materiālu iegādi utt. Arī šeit vecāki palīdz iztulkot, un, ja nepieciešams, ir tulki un starpnieki.

³ Takkforspraket (ACC for multilingualism). *Takkforspraket* [online]. [cit. 2017-10-30]. Retrieved from: <http://www.takkforspraket.se/en/s0>

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Vēl viens aspekts, ko uzsver projekta valstis, ir tas, ka vecāki jāmudina lietot savu dzimto valodu kopā ar bērniem, kā arī laipni aicināti:

- atnest grāmatas lasīšanai dzimtajā valodā
 - sagatavot aktivitātes un mēģināt iemācīt citiem savu dzimto valodu
 - iepazīstināt ar savas kultūras ikdienas gaitām
 - ļoti noderīgi izmantot fotoattēlus un video, lai atspoguļotu bērna dienu bērnudārzā
- ECEC skolotāji vienojās par vecāku atbalsta priekšrocībām, jo:
- klasēs ir lielākas bērnu grupas, mājās bērnam tiek piemērota individuāla attieksme
 - bērns gūst lielu labuma, jo L2 valodas saskare ir biežāka
 - tā ir palīdzība skolotājam, bērni mācās ātrāk un tiek dalīta atbildība par bērna progresu
 - angļu valodas lietošana ārpus klases var paaugstināt motivāciju. Bērns dzird dziesmu mājās, un tad viņš / viņa ļoti priecājas to dzirdēt arī pirmsskolā (skolotāja pieredze).

Dažādas cerības

Vecāku loma dažādās ECEC var atšķirties. Piemēram, pirmsskolā Prāgā vecāki vēlas, lai viņu bērni iemācās (vai saskaras) L2 valodu kā svešvalodu. Tomēr vecāku motivācijas līmenis var atšķirties. Vecāki ir ļoti motivēti, jo L2 valoda netiek mācīta daudzās pirmsskolas iestādēs Čehijā. Slovēnijas modelis ir atšķirīgs, jo mūsdienās L2 (angļu valodu) māca visos bērnudārzos un pamatskolās. Vecāki tur nav izvēlējušies šo konkrēto skolu L2 valodas dēļ.

Cits piemērs projekta ietvaros ir Prāgas klubs “Mamma, tētis un es” mazuļiem (2 - 3 gadus veciem bērniem) tam, kā vecāks un bērns var viegli sākt apgūt L2 valodu. Bērni un vecāki klubu apmeklē kopā. Pateicoties aprūpētāja klātbūtnei, bērns jūtas droši. Vecāki redz un praktizē “mācīšanas metodes”, jo viņi kopā ar bērniem veic visas aktivitātes, dzied dziesmas, dejo, piedalās kustību aktivitātēs, nodarbojas ar rokdarbiem utt. Viņiem stundu laikā ir jākomunicē L2 valodā ar bērnu pat tad, ja viņu L2 valodas līmenis nav perfekts. Vecākiem tiek doti materiāli izmantošanai mājās (attēli, amatniecības izstrādājumi un dziesmu vārdi), lai praktizētu kopā ar savu bērnu. Vecāki gūst daudz ideju un pieredzes.

Tomēr, ja daži vecāki nejūtas ērti runājot / lasot L2 valodā ar saviem bērniem, tā nav problēma. Saziņa L2 valodā ar savu bērnu patiešām ir liels izaicinājums, un mēs nevaram gaidīt, ka visi to spēs. Tas ir jautājums arī par katras ģimenes vēlmēm. Ir vecāki, kuriem ir tikai daļēja vai vispār nav zināšanu par L2 valodu. Šādos gadījumos viņi var atbalstīt savus bērnus valodas apguvē, spēlējot viņiem videoklipus un dziesmas.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

5. VALSTS/ REĢIONĀLĀ PROGRAMMA KĀ PAMATS ECEC

Lai varētu gūt izpratni par citu valstu pirmsskolas sistēmu un darba veidiem, ir svarīgi padarīt katra partnera nacionālās / reģionālās izglītības programmu pieejamu, kā tas paredzēts šajā nodaļā.

ZVIEDRIJA

Pirmo pirmsskolas izglītības programmu Zviedrija izveidoja 1998. gadā, divus gadus pēc tam, kad Izglītības ministrija pārņēma atbildību par pirmsskolas izglītību, kas Zviedrijā paredzēta bērniem no 1 līdz 5 gadu vecumam, ko citas valstis dēvē par bērnudārzu un dienas aprūpes centru. Mācību programmai ir 20 lappuses, un tajā iekļauta pirmsskolas misija, kas saistīta ar sabiedrības demokrātiskajām vērtībām, “cilvēka dzīves neaizskaramība, indivīda brīvība un integritāte, visu cilvēku vienlīdzīgā vērtība, dzimumu līdztiesība, kā arī solidaritāte ar vājākiem un neaizsargātajiem, ir vērtības, kuras pirmsskolai aktīvi jādemonstrē darbā ar bērniem” (4. lpp.). Mācīšanās tiek integrēta aprūpē un rotaļās. Valoda un mācīšanās tiek uzskatītas par neatdalāmām, un ir skaidri teikts, ka cittautiešu bērni, kuri attīsta savu dzimto valodu, rada labākas iespējas sev mācīties zviedru valodu un attīstīt zināšanas citās jomās. “Izglītības likumā noteikts, ka pirmsskolai jāpalīdz nodrošināt, ka bērni, kuriem dzimtā valoda nav zviedru valoda, saņem iespēju attīstīt gan zviedru valodu, gan dzimto valodu” (Valsts izglītības aģentūra, 1998/2016).

Mērķi un uzdevumi ir formulēti kā mērķi, uz kuriem tiek ties, nevis sasniegt pirmsskolā, kas nozīmē, ka bērniem rada interesi, lai sāktu atklāt dažādas satura jomas. Valodas un komunikācijas mērķi, piemēram, attiecas uz to, ka bērniem jādod iespējas saprast dažādus jēdzienus, redzēt savstarpējās mijiedarbības un atklāt jaunus veidus, kā izprast apkārtējo pasauli.

Ir vērtības mērķi un īpaša nodaļa par bērna ietekmi. Paredzams, ka bērni mācīsies par demokrātiju saistībā ar viņu spējām, kā arī uzņemsies atbildību par savu rīcību un vidi pirmsskolā. Vajadzībām un interesēm, kuras paši bērni izrāda dažādos veidos, vajadzētu būt pamatam vides veidošanā un aktivitāšu plānošanā.

Paredzams, ka skolotāji varēs īstenot mērķus un ieceres, pamatojoties uz viņu kā pirmsskolas skolotāju izglītību. Var apgalvot, ka pastāv paralēle starp izglītības programmas atvērtību, jo skolotājiem ir jādomā un jāatspoguļojas un jārāda nostāja, tā pat kā tas tiek

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

sagaidīts no bērniem - tas ir veids, kā no skolotājiem tiek gaidīta atvērtība un brīvība darbā ar bērniem.

Tagad plānotās programmas pārskatīšanas laikā tiks paplašināti daudz kultūru daudzvalodu jautājumi, kā arī ilgtspējība.

Sīkāku informāciju lasiet: The National Agency for Education (1998/2016). *Curriculum for preschool, Lpfö98*. Stockholm: Skolverket

ČEHIJA

Pirmsskolas izglītības mērķi Čehijas Republikā ir definēti galvenajā mācību programmā, kas pazīstama kā Pirmsskolas izglītības pamatprogramma. Pirmsskolas izglītība tiek uzskatīta par sākotnējo sabiedrības izglītības līmeni, ko organizē un pārvalda Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija. Šim pirmajam posmam, tāpat kā citos izglītības līmeņos, vajadzētu virzīties uz pamatprasmēm un tādējādi uzsākt un atbalstīt katra bērna mūžizglītības procesu. Iestādes, kas nodrošina pirmsskolas izglītību, ir gan bērnudārzi, gan pamatskolas tā sauktās sagatavošanas klases. Pirmsskolas izglītība parasti tiek sākta trīs gadu vecumā un ilgst līdz bērns sasniedz sešu vai septiņu gadu vecumu. Kopš 2017. gada bērnudārzi ir atvērti arī bērniem no divu gadu vecuma.

Pirmsskolas izglītības pamatprogramma valodas attīstību uzskata par vienu no bērna attīstības jomām. Tomēr šajā mācību dokumentā nav ieviesta otrās valodas (L2) apguve. Saskaņā ar dokumentu tiek gaidīts, ka bērni zina, ka cilvēki sazinās arī citās valodās un ka ir iespējams iemācīties citas valodas. Turklāt bērniem ir jāattīsta svešvalodu apguves prasmes pamatskolā. L2 valodas apguve kļūst par obligātās mācību programmas daļu sākot ar pamatskolas trešo klasi.

Jāsecina, ka agrīna valodas apguve galvenokārt notiek ārpus pirmsskolas aktivitātēs pirmsskolas vecumā. Čehijas pirmsskolas izglītības programmā galvenā uzmanība nav pievērsta L2 valodas apguvei, bet gan uzsvērta kā bērna izpratnes veidošana par citām valodām un bērnu daudz kultūru kompetenču veidošana.

Sīkāku informāciju lasiet:

KOVAŘOVICOVÁ, D.; MIŇOVSKÁ, V.; SMOLÍKOVÁ, K. (1994). *Výuka cizích jazyků od 1. ročníku základní školy s případnou návazností na jazykovou přípravu v mateřské škole [Foreign language acquisition from the first grade of elementary school in succession of language acquisition processes in kindergarten]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

MARUŠKOVÁ, M. (2005). *Výuka angličtiny v předškolním věku [English language acquisition at preschool age]*. Praha: Diploma thesis PedF UK.

Smolíková, K. (2006). *Cizí jazyky v předškolním vzdělávání [Foreign languages in preschool education]*. Metodický portál RVP.

Smolíková, K. (2006). *Dnešní výuka cizích jazyků v mateřských školách [Foreign language acquisition in preschools today]*. Metodický portál RVP.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [Framework educational programme for preschool education]. [online]. Praha: MŠMT, 2016. 47. S. Pieejams: <http://www.nuv.cz/file/696/>

LATVIJA

Jaunāko pirmsskolas izglītības programmu Latvijā 2016. gadā izdeva Nacionālais izglītības centrs, kurš ir pakļauts Izglītības un Zinātnes ministrijai. Pirmsskolas izglītības programmas mērķis ir veicināt cilvēciskas un atbildīgas individuālas personības attīstību, rosināt zinātkāres veidošanos pret indivīdiem, vidi un sabiedrību un tās daudzveidību un vienotību. Pirmsskolas izglītības programmas apgūst bērni no 2 gadu vecuma līdz 7 gadu vecumam. Piecu un sešu gadu vecu bērnu sagatavošana pamatzglītības ieguvei ir obligāta.

Mērķis ir veicināt visaptverošu un harmonisku bērnu attīstību, ņemot vērā viņu attīstības likumsakarības un dzīvei nepieciešamo zināšanu un prasmju apgūšanu, balstoties uz pozitīvas attieksmes veidošanos un mācīšanos to darīt. Saskaņā ar valodas apguvi izglītībai vajadzētu radīt iespēju katram bērnam bagātināt vārdu krājumu, iemācīties klausīšanās un runāšanas prasmes, sagatavoties lasīšanas un rakstīšanas prasmēm

Sīkāku informāciju lasiet: <http://www.izm.gov.lv/en/education/general-education>

ITĀLIJA

Itālijā pirmsskolas sistēma ir sadalīta divos lielos segmentos: bērnudārzs, kas var būt valsts vai privāts, bērniem no 0 līdz 3 gadu vecumam un bērnudārzs, kas var būt arī publisks vai privāts, bērniem no 3 līdz 5 gadu vecumam. Abas sistēmas regulē dažādi valsts un reģionālie likumi. Sakarā ar šo likumu (likums nr. 181. panta 1.) ir ieviesta integrētā izglītības sistēma: tā attiecas uz izglītību no dzimšanas līdz 6 gadu vecumam. To veido agrīnu bērnu pakalpojumi un bērnudārzi, lai garantētu vienādu izglītību, aprūpi, attiecību un rotaļāšanās iespējas. Pagaidām

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

šīs divas sistēmas darbojas atsevišķas: tām ir dažāda veida pedagoģiskā plānošana un mācību programmas, un tās nav obligātas.

Emīlijas Romanjā eksperimentālās izglītības pakalpojumi bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem ir pieauguši pēdējos 4 gados.

Bērnudārzs (0/3 gadu vecums)

Bērnudārziem ir paredzēts izglītēt un palīdzēt bērnu socializācijas procesam, vienmēr ņemot vērā viņu psiholoģisko un fizisko labsajūtu, viņu kognitīvo, emocionālo un attiecību prasmju attīstību. Tas viss tiek darīts nepārtraukti un, lai atbalstītu ģimeni.

Metodiskās vadlīnijas

Bērnudārzs (3/6 gadu vecums)

Bērnudārzs, gan publiskais, gan privātais, kā noteikts deklarācijā “Indicazioni Nazionali per il Curricolo per la Scuola dell'Infanzia 2012” (Nacionālās norādes 2012. gada bērnudārzam) ir paredzēts visiem bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem, un tā atbilst viņu tiesībām uz izglītību un aprūpi. Paredzēts, ka bērnudārzs veicina bērnu identitāti, autonomiju, kompetences, un veicina viņu pilsonisko piederību. Skolotāji piešķir vērtību un palielina bērnu zinātkāri, pētīt un ierosināt, kā arī rada mācīšanās iespējas, piemēram, valodām, radošumam, izteiksmei (žesti, māksla, mūzika, multimediji); runai un vārdiem (komunikācija, valoda, kultūra); zināšanas par pasauli (kārtība, mērīšana, telpa, laiks, daba)

Itāļu divvalodu pieeja ECEC

Parasti bērnu agrīnās aprūpes iestādēs ir dažādas aktivitātes, kas stimulē bērnu valodu prasmju attīstību (skaņas klasiskās literatūras lasīšana izmantojot dramatizāciju, bingo, atmiņu spēles utt.), bet otrās valodas (parasti angļu valodas) mācīšana ir atkarīga no iestādes vadītāja un darbiniekiem.

Bērnudārzos likums nenosaka otrās valodas mācīšanu, bet likumā ir minēts par “nozīmīga valodu mantojuma” nozīmi. Bērnudārzam ir “jāveicina itāļu valodas attīstība katrā bērņā, bet jāņem vērā arī bērna dzimtā valoda un jāpiešķir tai vērtība. Valsts norādes arī saka, ka “bērni bieži dzīvo daudzvalodīgā vidē un ka viņiem ikdienas dzīves situācijās būtu jāmacās iepazīt otru valodu, veidojot dialogus, lai viņi arvien vairāk apzinātos dažādas valodas skaņas un dažādas vārdu nozīmes”.

Pjačencas pašvaldība ir atvērusi divvalodu izglītības iestādes bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem, un Bicocca universitātes ir atvērusi divvalodu pirmsskolu, kurā skolotāji katru dienu pakāpeniski

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

ievieš angļu valodas lietošanu noteiktās aktivitātēs, piemēram, rotaļās un aprūpē, kā arī dzimtās valodas skolāji strādā ar bērniem 2 reizes nedēļā.

Sīkāku informāciju lasiet:

Legge Marzo 1968, n. 444: www.edscuola.it/archivio/norme/leggi/l444_68.html

Legge 6 Dicembre 1971, n. 1044: www.edscuola.it/archivio/norme/leggi/l1044_71.html

Legge Regionale 25 Novembre 2016, n. 19

<http://bur.regione.emilia-romagna.it/nir?urn=regione.emilia.romagna:bur:2016;351>

Il progetto pedagogico e la valutazione nei servizi per la prima infanzia- Linee Guida Regionali, Regione Emilia Romagna, 2013

<http://sociale.regione.emilia-romagna.it/documentazione/pubblicazioni/guide/altre-pubblicazioni-servizio-politiche-familiari/2012/il-progetto-pedagogico-e-la-valutazione-nei-servizi-per-la-prima-infanzia>

Indicazioni Nazionali per il curricolo per la scuola dell'infanzia e del primo ciclo d'istruzione, Settembre 2012

[www.indicazioninazionali.it/documenti/Indicazioni_nazionali/indicazioni_nazionali i...](http://www.indicazioninazionali.it/documenti/Indicazioni_nazionali/indicazioni_nazionali_i...)

Legge 13 Luglio 2015, n.107 (“La buona Scuola”):

www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/07/15/15G00122/sg

POLIJA

Polijas izglītības sistēmas pamatprincipi ir iekļauti 1991. gada 7. septembra likumā par izglītības sistēmu ar turpmākiem grozījumiem. Nacionālās izglītības ministrija ir atbildīga par visu izglītības sistēmu, izņemot augstāko izglītību. Pirmsskolas izglītība ir pirmais skolas izglītības līmenis, un to piedāvā bērniem no 3 gadu vecuma (īpaši pamatotos gadījumos arī 2,5 gadu veciem bērniem) līdz 6 gadu vecumam. Bērnudārzu apmeklēšana 3–5 gadu vecumā nav obligāta, bet to apmeklē 97 procenti bērnu. Saskaņā ar likumu sešgadniekiem ir jāapmeklē gads, kurā notiek sagatavošanās pamatizglītībai.

Bērnudārziem, pirmsskolas klasēm un iestādēm, kas piedāvā pirmsskolas izglītību, ir pienākums ievērot mācību programmu, kas balstīta uz pamatprogrammu un pielāgota attiecīgo bērnu vajadzībām un spējām. Pirmsskolas izglītības programmas pārskata un pieņem valsts izglītības ministrs. Gan bērnudārziem, gan pirmsskolas klasēm ir pienākums ievērot mācību programmu,

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

kas balstīta uz pamatprogrammu, kuru izvēlas no ministrijas reģistra vai sagatavo individuāls skolotājs vai skolotāju komanda. Izvēlēto mācību programmu var pieņemt iestādes (bērnudārza vai skolas) vadītājs pēc pedagoģiskās padomes un vecāku padomes atzinuma.

Pirmsskolas izglītības galvenais mērķis ir atbalstīt un stimulēt bērna attīstību, kuras laikā jāņem vērā katra bērna vajadzības un iespējas. Šis izglītības līmenis viņus iepazīstina ar zināšanu pasauli. Viņi pavada laiku, spēlējot izglītojošas spēles, apgūstot pamatiemaņas un integrējoties ar vienaudžiem. Viņi mācās neregulāri un spontāni. Skolotāji mudina bērnus veikt dažādas aktivitātes, attīstīt pašpalāvību un spēju sadarboties grupā drošos apstākļos, kas ir piemēroti viņu vajadzībām un spējām. Pirmsskolas izglītības galvenie mērķi cita starpā ietver intelektuālo, sociālo, emocionālo, estētisko un fizisko attīstību, vērtības un veselību.

Kopš 2014. gada katram bērnudārzam ir izvēle uzsākt bezmaksas svešvalodu nodarbības. Obligātās svešvalodu nodarbības tika ieviestas 2015. gadā visiem 5 gadus veciem bērniem, un no 2017. gada visi bērni, kas apmeklē bērnudārzus, mācīsies svešvalodu. Skolotājs, kas strādā ar bērniem, izmanto dabiskas situācijas, kas rodas no spontānas spēles, lai ieviestu vai pārskatītu izteicienus un vārdu krājumu. To var izdarīt, uzdodot vienkāršus jautājumus, izmantojot dzimtās un svešvalodas sajaukumu, lai sarunātos ar bērniem, apzīmētu bērnu darbības, ieskaitot elementāras dziesmas, dziedājumus un dzejoļus.

Papildu lasīšanai skatīt: 1991. gada 7. septembra Likums par izglītības sistēmu ar vēlākiem grozījumiem; Nacionālās izglītības ministra 2012. gada 27. augusta noteikumi par pirmsskolas izglītības un vispārējās izglītības pamatprogrammu dažāda veida skolās; Valsts izglītības ministra 2017. gada 14. februāra noteikumi par pirmsskolas izglītības un vispārējās izglītības pamatizglītības programmu dažāda veida skolās

SLOVENIJA

Bērnudārza mācību programma ir valsts dokuments, kas paredzēts pirmsskolas skolotājiem un viņu palīgiem, direktoriem, izglītības konsultantiem; tas ir dokuments, kas kopā ar profesionālo literatūru un rokasgrāmatām pirmsskolas skolotājiem ļauj veikt profesionālu plānošanu, nodrošina pirmsskolas izglītības kvalitāti, tālāk attīstās un pilnveidoja attiecībā uz mācību programmas ieviešanu un ņem tiešu bērnu reakciju klasē, dzīves organizēšana klasē un bērnudārzu integrācija plašākā vidē.

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Īstenojot visu bērnu vienlīdzīgu iespēju principu un respektējot bērnu daudzveidību, tiek nodrošināti vienādi apstākļi katra bērna optimālai attīstībai, vienlaikus ņemot vērā bērnu individuālās attīstības un mācīšanās atšķirības. Tas nozīmē arī plašāku un elastīgāku, tomēr profesionālu apstākļu nodrošināšanu pirmsskolas vecuma bērnu ar īpašām vajadzībām pastāvīgai un īslaicīgai integrācijai bērnudārza klasēs.

Bērnudārza mācību programmā ir iekļautas aktivitātes, kas ir sadalītas šādās specifiskās jomās: kustība, valoda, māksla, sabiedrība, daba, matemātika. Valodu aktivitātes pirmsskolas posmā - vissvarīgākajā runas attīstības periodā - ietver plašu sadarbības un komunikācijas jomu ar pieaugušajiem un bērniem, palīdzot bērniem labāk iepazīt rakstisko valodu un (izmantojot pieredzi) iepazīt valsts un pasaules literatūru - viņu pašu un svešā kultūra. Šajā laikā bērni iemācās runāt par savu pieredzi, jūtām un domām, un viņi saprot, kā citi cilvēki mēģina sazināties. Valodas aktivitātes ir saistītas ar visiem valodu līmeņiem: fonoloģisko, morfoloģisko, sintaktisko, semantisko un pragmatisko, turpretī valodas attīstība ir dabiski iekļauta visās darbības jomās. Iepriekšēju rakstīšanas un lasīšanas prasmju attīstīšana ir svarīga, jo īpaši bērniem no 3 gadu vecuma. Daži no globālajiem mērķiem ir:

- savas un citu valodu un citu kultūru esamības apzināšanās;
- valodas klausīšanās, izpratne un izjūta;
- valodas attīstība morāli ētiskā aspektā;
- neverbālās komunikācijas prasmju attīstīšana;
- valodas prasmju veicināšana (artikulācija, vārdu krājums, teksti, komunikācija utt.);
- Rakstiskās valodas simbolu apguve;

Pieaugušie, kas strādā ar bērniem, stāsta un lasa bērniem vecumam atbilstošas pasakas, stāstus, mīklas un dziesmas; viņi organizē lelļu teātrus un dod iespēju bērniem jau šajā vecuma posmā saskarties ar standarta valodu (runāto vai sarunvalodu) un mācīties par valodas literārajiem žanriem caur dialektu un sarunvalodu. Didaktika un metodes ir sīki aprakstītas, piemēram, tiek dotas diskusiju tēmas un minets, ka nevajadzētu izmantot "bērnu sarunvalodu".

Sīkāku informāciju lasīt:

Bahovec, D.E. (2013). Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. Ministrostvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

6. SECINĀJUMI

Šajā pēdējā sadaļā vispārīgāk tiks apskatīti jēdzieni mācīšanās un izglītība. Ierosinot izglītību visiem kā pirmo ilgtspējības iniciatīvu, ANO ģenerālsekretārs Ban Ki-moon arī veicina koncentrēšanos uz pāreju no izglītības uz mācīšanos, jo daudzi bērni visā pasaulē saņem izglītību, bet ne vienmēr saņem kvalitatīvu izglītību un netiek attīstā viņu spējas pilnībā šī iemesla dēļ. Ko mēs zinām no izglītības prakses pētījumiem, kas veicina mazu bērnu mācīšanos un labsajūtu?

EPPE projektā (Efektīvs nodrošinājums pirmsskolas izglītībā) izglītības kvalitāte ir pirmsskolas programmās, kurās skolotāji un bērni sazinās un tos vieno vienāds mērķis, tā arī bērni visvairāk attīsta prasmes un zināšanas (Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj – Blatchford & Taggerts, 2010). Ir arī citi faktori, piemēram, skolotāju prasmes, sadarbība ar vecākiem un darbs mācību programmas mērķu sasniegšanai, kas ietekmē kvalitāti un bērnu mācīšanos.

No citiem pētījumiem izriet, ka, ja programma ir skolās, jo mazāk bērni mācīsies; tieši pretēji - jo vairāk uz spēli balstīta programma ir, jo labāk bērni mācīsies (Marcon, 2001). Mācīšanās ir izglītojamā aktīvs process, kas nozīmē, ka augstas kvalitātes pirmsskolā ir jābūt telpai bērnu iniciatīvai, radošumam un iztēlei.

Vienas vai vairāku valodu apguve ECEC jāintegrē ikdienas aktivitātēs, nevis tikai atsevišķos fragmentos. Jāatceras arī, ka valodas mācīšanās nav kaut kas izolēts no citām mācībām. Drīzāk valodas apguve vienmēr nozīmē arī mācīšanos par kaut ko citu: to, par ko tiek runāts (saturs) un kultūras praksi.

BĒRNU DALĪBA

Dalību var aplūkot divos dažādos, bet savstarpēji saistītos veidos. Pirmkārt, aktīva līdzdalība ir demokrātijas jautājums, tiek uzskatīts par svarīgu cilvēku, kurš var dot savu ieguldījumu dažādos veidos. Dalības pamatā ir cilvēktiesības. Tiesības tikt uzlūkotam kā kādam, kam ir ko teikt, kā kādam, kurš attīsta attieksmi un identitāti kā demokrātiska persona, kura vēlas sadarboties, dalīties un klausīties citos. Otra līdzdalības puse ir saistīta ar mācīšanos. Ja mēs vēlamies veicināt bērnu līdzdalību viņu pašu mācībās, mums tie jāpadara par aktīviem dalībniekiem. Tas nozīmē, ka skolotāja loma ir vadīt vai kaut ko izcelt un norādīt bērniem, bet tas, ko viņi iemācās, ir tikai jautājums par to, ko katrs bērns dod citiem no savas iepriekšējās pieredzes mācību situācijās, kā arī par to, kā viņi uztver uzdevumu vai situāciju kā tādu (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2013).

2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Multilingual teaching in early childhood education and care

Lielākajā daļā mūsdienu ECEC mācību programmu tiek izmantoti jēdzieni dalība un kopēja noteikšana, bet ko tas praktiski nozīmē? Labs piemērs tam, ko tas nozīmē, ir izteikts Šeera (2001) rakstā “Ceļi uz līdzdalību”, kurā viņš izstrādā piecus soļus, lai bērns varētu piedalīties vienlīdzīgos apstākļos kā pieaugušais: 1) bērni tiek uzklauti, 2) skolotājs rada iespējas klausīties, 3) tiek ņemtas vērā bērnu perspektīvas, 4) bērni ir partneri lēmumu pieņemšanā un 5) bērni dalās ar varu un atbildību par lēmumiem kopā ar skolotāju. Pētījumi no Norvēģijas parādīja, ka šos soļus var izmantot arī mazuļu grupās (Eide, Os, & Pramling Samuelsson, 2012). Cits pētījums, kas pēta mazuļu līdzdalības iespējas, sazinoties neverbāli (Kultti, 2016), parāda, kā mazuļu atbalsts viņu vēlmju un ideju izteikšanai noved pie tā, ka viņi var piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos.

ATSAUCES

-
- Eide, B., Os, E., Pramling Samuelsson, I. (2012). Små barns medverknig i samlingsstunder. *Nordisk Barnehageforskning*, 5(49), 1-21.
- Doverborg, E., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Kultti, A. (2016). *Go Edwin!* Pedagogical structuring of activities to support toddler participation in an early child care programme. *International Research in Early Childhood Education Journal*, 7(3), 2-15.
- Marcon, R., A. (2001). Moving up the Grades: Relationship between Preschool Model and Later School Success. *Early Childhood Research & Practice (ECRP)* <http://ecrp.uiuc.edu/v4n1/index.html>, 4(1).
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15 (2), 107–117.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj–Blatchford, I., & Taggart, B. (2010). *Early childhood matters: Evidence from the Effective Preschool and Primary Education project*. London, UK: Routledge.